

Отже, незважаючи на прагнення постмодерністської культури до універсалізму, література ще не подолати межу національної ідентичності. Постмодернізм у німецькомовній літературі являє собою глибокий синтез не тільки власної літератури і філософії, а й історії. Політичні теми, історії концтаборів, альянзи на тему провини, концептуалізація страху співіснують у літературному тексті на тлі модерністської та романтичної спадщини. Визначальною рисою німецького постмодерністського дискурсу є відхилення від існуючих правил, його форма – дискретність, еклектичність, фрагментарність. Саме така форма дозволяє розглядати постмодерністський текст як сукупність кодів, головним серед яких є мовний. Цей код допускає наявність нелінійної організації текстового простору, актуалізованої у фрагментарності, монтажі, “жіночому письмі”; багаторівневого письмі, полідискурсивності, стратегії подвійного кодування; авторській масці; інтертекстуальності та цитації; пародіюванні, травестійній грі, іронії та іншій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данильчук О.М. Постмодернізм: характерні особливості та проблеми розвитку. / О.М. Данильчук. – М., 2008. – С. 7–15.
2. Джеймисон Ф. Постмодернізм, або логіка культури пізнього капіталізму / Пер. з англ. П. Дениско. – К.: Курс, 2008. – 502 с.
3. Калинська Л. Поетика постмодерністського українського роману / Л. Калинська. – Київ: Знання, 1998. – 31 с.
4. Jeßing B., Köhnen R. Einführung in die neuere deutsche Literaturwissenschaft / R. Köhnen, B. Jeßing. – Weimar: J.B. Metzler Stuttgart, 2007. – 424 S.
5. Ortheil H.-J. Das Lesen – ein Spiel. Postmoderne Literatur? Die Literatur der Zukunft! / H.-J. Ortheil // Deutsche Literatur. – Stuttgart: MC, 1987. – 592 S.
6. Scheitler I. Deutschsprachige Gegenwartsprosa seit 1970. / I. Scheitler – Tübingen und Basel: A

Кондратьєва Тетяна Богданівна

кандидат філологічних наук,

доцент Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ОРІЄНТАЛЬНІ МОВТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ: ТИПОЛОГІЧНИЙ НАРИС (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ МАКСІМ ГОНІМ КІНГСТОН “ЖІНКА БЕЗ ІМЕНІ” ТА УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)

Проблема культурної приналежності України часто поставала предметом дослідження істориків, культурологів, соціологів, літературознавців. Як зазначає І. Куций, в українській науці спостерігаємо зростання наукового інтересу до тематичного комплексу “Україна між Сходом та Заходом”. Науковець наводить детальний огляд праць та різні погляди на цю проблему [5].

Зауважимо, що географічне розташування країни (у центрі Європи), а також певні історичні чинники (запровадження християнства у 988 р.н.е. князем

Володимиром) визначають її прозахідний культурний вектор. Проте, глибший аналіз фольклору, традицій та звичаїв українців, які збереглися ще з дохристиянських, язичницьких часів, дає підстави стверджувати, що українська культура значною мірою тяжіє до східного світосприйняття. Однак, численні дослідження доводять, що “Україну не вдається концептуалізувати суто в категоріях “або–або” – завжди залишається бодай мінімальна можливість компромісної формули “і– і”. /.../ У суперечці між двома поглядами “або–або” правда лежить десь посередині, тобто у просторі “і–і” [3, с. 156]. Таким чином, попри чіткі прозахідні наративи у культурологічному вимірі маємо також і ознаки орієнтального світобачення.

Для підтвердження нашої гіпотези, маємо на меті провести паралелі між звичаями та культурними кодами, які описано в оповіданні американської письменниці китайського походження Максін Гонг Кінгстон “Жінка без імені” та в українських літературних і фольклорних творах.

Китай як культурний простір однозначно визначається як Схід, а отже присутність типологічних відповідностей в українському культурному дискурсі дає підстави стверджувати, що світогляд українців теж має такі риси.

Максін Гонг Кінгстон – американська письменниця китайського походження, яскрава представниця сіно-американської літератури II половини XX століття. Сам факт, що на формування її світогляду впливали дві полярно відмінні культури, дозволяє чітко відстежити у її творчості протиставлення західної та східної парадигм світосприйняття.

Оповідання “Жінка без імені” входить до циклу “Жінка-воїн”, присвяченого художньому відоюраженню викликів, які поставали перед емігрантами з Китаю у Новому Світі. Особлива увага надається власне культурній складовій. За жанром цей текст є “оповіданням в оповіданні”. Мати розповідає своїй доньці історію її забутої тітки, яка народила позашлюбну дитину і покінчила життя самогубством, щоб вберегтися від осуду. У цьому короткому оповіданні авторка акумулює важливі теми, такі як історичні обставини у Китаї початку XX століття, протиставлення традицій предків та нової культури у свідомості емігрантів, трактування становища жінки у суспільстві, питання самоідентифікації, асиміляції та збереження культурної спадщини.

Як читаємо у П. Герчанівської, якщо Захід асоціюється з науковою раціональністю, прогресом та інноваціями, демократією й ідеалами лібералізму, то Схід – з усталеним досвідом, традиціями, сприйняттям гармонійного порядку як вищої цінності, прагненням досягнути основи світобудови як цілого, не порушуючи її ієрархії та порядку. Якщо Захід віддає пріоритет індивідуально-особистісному, то Схід – колективно-родовому [2, с. 4].

Характеристики, притаманні першій складовій дихотомії Схід-Захід чітко простежуються в аналізованому оповіданні, а також знаходять відлуння в українській етнографічній спадщині. Спробуємо навести кілька яскравих прикладів.

Текст відкривається словами “Не розповідай нікому ...” [1, с. 11], які відтворюють важливість концепту “тиша” у китайській мовній картині світу.

Тиша як табу, заборона оприлюднювати сакральну, таємну або суспільно неприйнятну інформацію. Такий же концепт є притаманним і українській ментальності: “аби раптом люди не дізналися”. Звідси випливає наступна риса східного світосприйняття: важливість колективної думки, приналежність до спільноти. В оповіданні цей концепт передано символом кола “the villagers encircled us” [1, с. 14], а також “round mooncakes, round doorways, round tables” [1, с. 15] описуються як талісмани, що пильнують, аби сім’я була цілісною, де молоді доглядають за старими, а мертві охороняють сім’ю. Читаємо у Максін Гонг Кінгстон, що в Китаї існувало понад 115 термінів на позначення родинних зв’язків, по суті “Усі односельчани були родичами” [1, с. 15]. Подібно і в українців є чимало слів, які позначають родичів, а найпоширеніший концепт – “кум/кума”, який мав би означати хрещених батьків дитини, однак часто це слово використовують, щоб якось позначити, що ця людина близька вам. Вшанування померлих, залишаючи їжу на могилах, теж описано в оповіданні. Такий же звичай маємо і в українців: на Різдво і Великдень залишають кутю чи крашанки на могилах [Див. 4].

Найбільшим переступом вважалося порушити цю цілісність, вийти за коло правил. Тоді ти ставав вигнанцем, якого осуджували і карали. Одним із видів покарання було намастити двері кров’ю тварин. Схожий ритуал був присутній і в українців: мастити двері дьогтем на знак осуду. Жінку, яка народжувала незаконну дитину таврували та зневажали. В укрїнській мові є окремий концепт “покритка”, про який написано чимало художніх творів (наприклад, поема “Катерина” Тараса Шквченка). Порушивши неписані закони спільноти, ти ставав вигнанцем “a tribal person alone”, тебе карали ізоляцією від спільноти. Наприклад, не дозволяли приймати їжу з усіма (an outcast table with leftovers) [1, с. 16]. Адже їжа як і для українців (паска, кутя, коржі з маком, калачі), так і для китайців (mooncakes, rice) має сакральне символічне значення.

Особливу увагу у творі авторка приділяє опису становища жінки. У цьому контексті маємо чимало відповідностей із українською культурою того ж періоду. Максін Гонг Кінгстон зазначає, що “жінка не обирала”, вона не мала жодних прав, її могли видати заміж без її згоди, як співається в українській пісні “Віддала мене моя матінка за діда старого ...”, чи от “вийти за нелюба”. В обох культурах саме на весіллі відбувався обряд ініціації дівчини у статус жінки, який пов’язаний із волоссям. Читаємо у Кінгстон, що жінка востаннє показувала своє волосся на весіллі, а далі “згортала свою індивідуальність у вузлик” [1, с. 20], або ж обстригла волосся. Схожий ритуал зберігається в Україні і по нині. Наприкінці весілля дівчину розплітають, замінюючи білу фату хусткою від свекрухи під символічну пісню “Горіла сосна палала”, у якій є такі слова: “Ой коси, коси ви мої, довго служили ви мені Більше служить не будете — під білий вельон підете, під білий вельон, під хустку ...”. Далі заміжня жінка мусить завжди ходити із покритою головою на знак покори перед чоловіком.

В той же час, жінка виступала берегинею роду “The heavy, deep rooted women were to maintain the past against the flood, safe for returning” [1, с. 21]. Архетип жінки-берегині, хранительки сімейного вогнища і роду є одним із

центральної в українській культурі. І, власне, саме слово “берегиня” походить від “берег”, тобто завдання жінки – пильнувати родинну річку, що життя у сім’ї текло спокійно і впевнено.

Таким чином, наш нарис дає підстави стверджувати, що між українською та китайською концептуальними картинами світу існує чимало паралелей. Відтак, можемо констатувати, що українській культурі притаманні риси Східної філософії та світосприйняття, як от перевага колективного та підкорення індивідуального, сакралізація їжі, суспільні табу, шана померлим, бінарне трактування становища жінки як підкореної особистості, яка в той же час є головною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Maxin Hong Kingston. No Name Woman. *The Woman Warrior*. Croydon, UK: CPI Group, 1977. Р. 11–22.
2. Герчанівська П. Дихотомія Схід-Захід: історико-культурологічний аспект. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ: Ідея-Принт, 2019. № 1. С 3–8.
3. Грицак Я. Україна між Сходом і Заходом: стара історія на новий лад. Київ: Критика, 2011 – 291с.
4. Золота книга українських традицій та звичаїв /Авт.-ук. І. Скрипник. Донецьк: ТОВ “Агентство Мультипрес”, 2011 – 288 с.
5. Куций І.П. Образи Сходу та Заходу в українській історіографії: між реальним та уявним простором. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів: 2019. Спецвипуск. С. 94–108.

Коновальчук Світлана Андріївна

кандидат педагогічних наук, викладач,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Боднар А.А.

здобувачка другого рівня вищої освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ КРИЗЬ ПРИЗМУ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Глобалізація – визначальна риса розвитку сучасного суспільства. Вона є невідворотним трансформаційним процесом всесвітнього масштабу, розширюючи контакти між соціальними або етнічними групами. І впливає не тільки на політичний економічний, соціальний розвиток держав, а й на культурний пласт кожного етносу. Обмін культурними надбаннями між національними спільнотами подекуди викликає взаємне нерозуміння, а відтак стає і причиною гострих конфліктів, причиною яких передусім є значні відмінності в культурі та способі життя різних країн. Адже перебування в мультикультурному середовищі передбачає сприймання й розуміння